

Text till samfundet St Eriks årsbok 2005 (kommer i november)

ABC för Stockholm

Någon har sagt att staden är ett naturreservat för människor. Och att själva idén med en stad är att förena olikheter. Det finns idag egentligen bara två hinder för Stockholms utveckling. Idén om det grönas överordning över det urbana – dogmen om de gröna kilarna. Och tankemodellen att gator är transportlänkar i stället för stadens offentliga rum – dogmen om trafikseparering. Istället för en faktaspäckad omvärldsanalys som belyser Stockholms brister i förhållande till globala konkurrenter och lokal efterfrågebild följer här en räkka konkreta projekt och tankebilder. Med hjälp av alfabetet och en stockholmskarta går det att göra en tipspromenad genom en region befriad från 1900-talets regelverk och tankemodeller. Invändningarna är självklart fler än förslagen. Framtidens fiender har nämligen två starka argument till sin hjälp: ”Så här har vi alltid gjort” och ”Så här har vi aldrig gjort”.

A	Albys miljonprogramsområde med litet bostadscentrum, idag avskilt mot omvärlden av bullerblank längs förbifartsleden öppnas upp och kopplas samman med det dynamiska handelsområdet i Eriksberg med Bauhaus och Mac Donalds vid E4:an. Här börjar storstockholm! Albyvägen och Kvarnhagsvägen omvandlas till rejäla stadsgator för bussar och bilar ända ner till stranden där femton små byggföretag erbjuds bygga varsitt litet kvarter längs vattnet. Waterfront Development i stil med Hammarby sjöstad men med mindre strömlinjeformad arkitektur. Botkyrka kommun får ett nytt stadsstråk, från expansiv storshopping till snygg befolkad strandlinje med båtar, krogar och tajt stadspark och romantisk landsväg över till Flottsbro och villorna i Tullinge. Miljonprogrammets misstag inbäddade i den nya tiden.
B	Barkarby flygfält, i praktiken Järfälla kommuns mest unika tillgång, utvecklas till experimentalfält för modernt tystgående och miljövänligt personflyg, taxifyg, räddningstjänst och luftcirkus. Flygarbostäder med egen hangar på tomten, som föreslogs av Arken Arkitekter i en plan för länge sedan, blir Järfällas varumärke och storsäljande stockhomsvykort. Ytor som inte kan bebyggas runt landningsbanan säkras effektivt den gröna kilen. Norra Europas mest ekologiska flygplats, med höga krav på komfort, glädjer både affärsfolket i Kista och naturvännerna.
C	Centralstationen förses med en dygnet-om-öppen informationscentral med sköna fåtöljer där man kan fixa hotell, köpa hockeybiljetter, hyra personlig turistguide, göra bankaffärer, hämta ut medicin, göra polisanmälan, boka teaterbiljetter och få tips om vart man ska gå för att vara ute eller inne.
D	Duvbo i Sundbyberg, villasamhälle med terränganpassat snirkligt gatunät och central genomfartsgata, Karlavägen, där bussen går, utses till mönster för framtida småhusområden. I Duvbo är gatunätet självinstruerande, med korta siktlinjer, frekventa gatukorsningar och backar upp och ned - praktiskt taget omöjligt att åka fort! Därför behövs inte irriterande gupp i gatan eller hastighetsbegränsningsskyltar. Rejät stora Duvboplaner med kontinuerligt gatunät undviker byggandet av små isolat med konceptarkitektur för likasinnade som faktiskt blir rätt tröttsamt i längden. Tycker åtminstone vi som tittar på ”Desperate Housewives” och ”Big Brother” i Kanal 5.
E	Ektorp i Nacka bildar ”skola” för arbetsplatser i villaområden. Hantverkshuset Rondellen med mäklare, låssmed, frisör, pizza, maskinuthyrning, bilverkstad, begravningsentreprenör osv i en lång långa längs en genomfartsväg slår flera flugor i en

	smäll: bullerskärm för villorna bakom, naturlig mötesplats, smidig parkering, god exponering mot många kunder, befolkad busshållplats. I stället för isolerade arbetsområden ute i skogen.
F	Flemingsbergs högskola kompletteras med billiga bostäder och lokaler längs båda sidor av dagens överdimensionerade och ödsliga väg fram till Huddinge sjukhus trista entré. En brokig stadsgata med butiker, företag och superenkla mini-bostäder motsvarar bättre det nya universitetets nybyggaranda än den idag lite malplacerade högfunkisens glassiga glasytor. Det tyckte i alla fall flera lärare på högskolan när jag var ute i "flempan" senast.
G	Glidflyktsgatan i norra Skarpnäck kopplas ihop med Rusthållarvägen i Bagarmossen så att halvgammal och halvny bostadsförort blir kommunicerande kärn. Stadsbyggnadskontoret arbetar redan med frågan. Addera hus längs gatan för att minska hastigheter och överfallsrisk.
H	Heron City i sin ensamma nöjeslåda längs E4:an erbjuder ny plats för loppmarknaden i Skärholmen som tvingas slå igen sommaren 2005. Jättebasar för lyxloppis och året runt-marknad med etniska förtecken i enkel saluhall kopplar ihop IKEA och Heron till slagkraftigt cityalternativ där man bara kan gå och strosa hela dagarna i ända. Tydliga men generösa skatteregler för småföretagare som etablerar sig i "Kungens Nya Kurva" minskar svartjobben och ökar antalet registrerade aktiebolag.
I	IKEA vet var det växer. Eftersom Stockholm bara är stort nog för två externa stadskärnor, inte sju-åtta som diskuterades tidigare i regionplanen, växer två med city konkurrerande tunga stadskärnor fram runt Ikea syd och Ikea nord. Arkitekturen anpassas till Ikea-konceptet med gör-det-själv-hus och kartonger för varierande verksamheter. Plug in city. Ikeas: "bo-klok" uppgraderad till "stad-smart".
J	Järva fältet förses med ny bebyggelse längs varsin kraftig stadsgata i norr och söder som avlastar E 18 och minskar bullret på fältet. Hotell, lyxbostäder och huvudkontor med "a view to the park" omvandlar problemområde till investeringsobjekt. Storstadsparken blir dubbelt så lång som Central Park på Manhattan. Bill Gates är imponerad och köper sig ett penthouse med bubbelpool intill Husbysjön.
K	Kista Science Tower förses med den restaurang och dansgolv som tyvärr inte blev av i första etappen. Stockholms nya byggnadsordning föranstaltar att hus som kraftigt bryter horisontlinjen ska vara offentligt tillgängliga på översta våningen. Före detta skatteskrapan på Söder hänger på och öppnar "tax free bar" med bungyjump och Europas högsta utomhus-klättervägg. Alkotest obligatoriskt förstås.
L	Lappkärrsbergets märkliga idé om ett särskilt student-bostads-område uppgraderas med platser för vanligt folk och avknopningsföretag till universitetet. Gräsfältet mellan Lappis och Frescati liksom strandlinjen mot Lilla Värtan bebyggs med den gamla kåkstaden i Hagalund som förebild. Nästan lika konstigt – och turistdragande – som Christiania i Köpenhamn. Studentbostadsbristen ett minne blott. Folk bor tätt, cyklar och åker buss, handlar runt hörnet och är som folk. Ekologi i praktiken. Vem vill lägga studielånet på bensin?
M	Märsta , som aldrig lyckades attrahera piloterna från Arlanda, gör helt om. Planerar för ett andra Sigtuna längs kusten kring Steninge Slott. Mer Sigtuna i Sigtuna kommun.
N	Nationalstadsparken får ett tydligare skydd än dagens tolkningsbara lagparagrafer. En definitiv gräns på kartan förklarar var bebyggelsen tar slut och var naturen tar vid. Just längs gränsen byggs mycket och snyggt. Nobelmuseum uppförs i Albano med pampig nationalstadsentré och huvudkontor för World Wildlife Foundation. Parken är ett stadsbyggnadselement, lika viktigt som gatan och kvarteret.
O	Orminges fantastiska konsumbutik med konstig mat till fyndpriser tas som utgångspunkt för Kooperationens motdrag mot ICA-reklamens familjemys. Kooperationen som det mångkulturella Sveriges spjutspets mot likriktningen. Exotiska matlagningskurser varje

	torsdag i varje konsumbutik.
P	Pampaslänkens spagetti-motorleds-excesser ersätts av några orienterbara och snygga storgator så att Postens nya skarpa huvudkontor får något kuligare att blicka ut över. Överbivna vägramper omdefinieras som konstverk och skateboardparadis. När Posten fullbordat sin nedmontering av postväsendet och sålt ut även brevtbärningen till Nordea (efter postgirot, som numera kallas "plusgirot"...) bildas ett teknikkluster i Pampas med dataföretag och William Gibson-inspirerade miljöer i det strandsatta finlandsfärjekontoret.
Q	Q-märkning av fyra till sex hus vardera i stadsdelarna Bredäng, Skärholmen, Norsborg, Tensta, Akalla, Orminge och Upplands Bro. Resten av miljonprogrammet omformas för mänsklig aktivitet och trivsel. Trivsel är dock ett minerat ord bland en del betongkramare – vår tids hembygdsrörelse – som gärna skulle se ett kraftigare skydd för just denna del av arkitekturhistorien. Varning för trivsel med andra ord.
R	Rinkebys genomfartsgata från nya stadsdelen Ursvik i Sundbyberg till Tensta-Hjulsta och Lunda industriområde bryter upp de sociala barriärerna och skapar underlag för mer handel, krogliv och snabba bussar i "norra innerstaden". Chinatown på Stockholmska. Mycket butiker. Nischad kommers i Rinkeby kompletterar Kista Gallerias effektiva main-stream-shopping.
S	Skärholmens ståtliga parkeringshus mot E4 förses med stort och högt glastak för året-om-aktiviteter, eftersom klimatet nu är som det är i Sverige. Globen får konkurrens av "Den Stora Kuben". Privat developer. Offentlig plats. Dragplåster för modebutikerna i uppfräschade gallerian.
T	Tumbas vackra naturlandskap tas till vara när Ävägen från Tumba gymnasium och Grafiskt Centrum ner till Tullingesjön utformas som en esplanad. Vem sa att det var ont om byggbar mark i Stockholm? Problemen är inte tekniska eller ekonomiska. De är mentala. Och vanebildande.
U	Ulvsundas rotiga industriområde byggs inte om till välkommat vattennära bostadsområde för medelklassen. Omdöpt till "Nya Lugnet" erbjuds här upplevelseindustri och nya stökiga verksamheter en fristad på egen risk och personligt ansvar. VDN-märkning av stadsdelar – med olika egenskaper och varierade gränsvärden - ersätter den generella miljölagstiftningens krav på att allt ska vara likadant överallt. I Ulvsunda får man bo om man accepterar flygplan och bilverkstäder som grannar. Men det är inget tvång.
V	Värmdö kommun som av en rubrik i DN utsågs till att vara "sämst på strandskydd" tar konsekvenserna av sitt geografiska läge och bebygger hälften av alla stränder. Priserna för strandtomter rasar kraftigt nedåt medan snabb-bussarna in till Slussen blir allt fler. Även medelsvensson får råd att bo med "sjöglimt". Den nya "strandrättslagstiftningen" hotar allvarligt tillväxten i Sörmlands kommuner, som tidigare konkurrerat med Stockholm genom att erbjuda attraktiva bostäder nära vatten. Långpendlingen i Mälardalen minskar dramatiskt. Energi och tid sparas. SJ är ledsna men SL myser.
W	Waldemarsviken vid Beckholmen expanderar med lyxyachter och skeppsvarv. Drive in båtvarv och reparationer medan ni väntar. Mer industri centralt motverkar tråkigheten.
X	Xerox huvudkontor i Infra City kompletteras med japansktillverkade minibostäder som i filmen "Det femte elementet" med Bruce Willis. Kopia, plagiat eller pastisch? Xerox förklarar: "Det är inte fult att kopiera, så länge originalen inte förfuskas".
Y	Yttre Hamnpirsvägen med omgivningarna i Stockholms frihamn säljs till Åland. Inköp av taxfree sprit kan ske utan tvång att bränna olja på stora båtar genom skärgården. Roa dig utan att resa. Minimikrav – 24 timmar utanför gränsen. Ryssarna kopierar konceptet och säljer en ö utanför St Petersburg till finnarna. Mindre trafik i skärgården. Mindre växthuseffekt. Men lika roligt.
Z	Zinkensdamms idrottsplats bebyggs inte alls. Innerstaden utpekas som

	”parkbristområde” och förskonas från ytterligare förtätningar. Staden byggs vidare på andra platser där hus, parker och gator gör mera nytta. Konkurrensen från de två Ikea-städerna (se Ikea) får dock fastighetspriserna att falla på Södermalm. Lite mer förslumning ger ekonomiskt utrymme för studenter och bajjen-fans – när caffe-latte-barerna flyttar ut.
Ä	Ärstafältet befriat från Södra Länkens trafikströmmar köps upp av Sonys stadsutvecklingsbolag. Bebyggs med klassisk stad med stora och små parker och romantiska gator där man tappar bort sig hela tiden. Eldorado för modern och nyskapande arkitektur tack vare den krångliga regeln att varje kvarter måste ha minst fyra olika arkitekter och fastighetsägare – och enbart återvinningsbara material. Den internationella arkitekteliten, som hoppats på att få rita megastora jättedyra monumentalstrukturer i glas och stål över sig själva på fältet, klagar bittert på Stockholms avsaknad av konkurrensbegränsande och stadslivsödeläggande jättehöghus. Arkitektstudenter och små byggmästare gillar dock läget. Tio tusen myror är fler än fem elefanter. Och dansar bättre.
Ä	Älvsjömässan som efter sin ombyggnad målats om i en trist och intetsägande gråfärg utses av skönhetsrådet till stadens största konstverk. Alla mässans parkeringshusfasader upplåts till internationella graffitti-team och konceptkonstnärer. Den årligt återkommande tävlingen om djärvaste färgsättning sätter Stockholm på designkartan.
Ö	Östbergas invånare får en andra chans att köpa sina bostäder – med omkringliggande parkeringsmark och gräsmattor. Socialdemokratin återvänder till sina ideologiska rötter och tar begreppet ”egenmakt” på allvar. Självförvaltning och Kooperation ger mer social rättvisa än centraliserad allmännytta, menar nya (s)-ledaren och vinner helt otippat regeringsmakten i Stadshuset. Slaget om framtiden står i förorten. Mångfald eller enhetlighet. Maktkoncentration eller demokrati. Det handlar inte om arkitektur. Det handlar om makt. Och ekologi på riktigt – dvs hus-hållning.

Så kan man gå på och fantisera om det framtida Stockholm. Men kanske är det på det här sättet: Världen förändras inte av logiska resonemang och ekonomisk lagbundenhet. Det upplevelsesamhälle som en del tänkare menar efterträder kommunikationssamhället, förskjuter makten från producenter till konsumenter. Att ordna en stad så att efterfrågan verkligen får genomslag i produktionsledet förutsätter dock en ordentlig drös politik. Det sägs att två japanska affärsmän inte kan träffas utan att börja diskutera konkurrensbegränsande åtgärder. Kapitalismen i stadsbyggandet har således två ytterligheter: Det privatkontrollerade monopolet eller den politikergaranterade konkurrensen. Den energi- och tidsslösande låt-gå-bilismen eller den mötesplats- och integrationssskpanade urbanismen. Ju större och högre projekt – desto färre byggbolag och arkitekter som får jobb. Så enkelt är det. Och pinsamt.

När någon nästa gång påstår att Stockholm måste ”bygga jättemycket och konstigt och stort på höjden för att mäta sig med omvärlden” finns det ett enkelt antivirusprogram som du kan köra helt gratis. Blunda ett slag. Tänk efter på vilka platser i Stockholm du helst skulle vilja promenera med din älskade eller ditt barn. Hur såg det ut runt omkring det hotell du trivts på som bäst? Vilken stadsmiljö skulle du vilja ha utanför ditt köksfönster? Blunda ett tag till och tänk efter vilken stadsmiljö du skulle ta din kusin från Amerika till, den första kvällen i Sverige. Dina drömmars stad? Den häftigaste shoppingupplevelsen? Vackraste parken? Platsen du verkligen längtar tillbaka till? Öppna ögonen igen. Så enkelt är det. Och så svårt.

Jerker Söderlind
KTH Samhällsbyggnad

12 868 tecken exkl mellanslag
14 920 tecken inkl mellanslag